

Zdravstveni turizam na primjeru Daruvarskih toplica

Pernar, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:578075>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij kulture i turizma (jednopedmetni)

Ivana Pernar

**Zdravstveni turizam na primjeru Daruvarskih
toplica**

Završni rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Preddiplomski sveučilišni studij Kulture i turizma (jednopedmetni)

Zdravstveni turizam na primjeru Daruvarskih toplica

Završni rad

Student/ica:

Ivana Pernar

Mentor/ica:

doc.dr.sc. Mili Razović

Zadar, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Pernar**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Zdravstveni turizam na primjeru Daruvarskih toplica** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 7. listopada 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ZDRAVSTVENI TURIZAM.....	2
2.1. Povijest razvoja zdravstvenog turizma	3
2.2. Toplice kao dio zdravstvenog turizma	5
3. GRAD DARUVAR.....	7
3.1. Lokacija grada Daruvara.....	7
3.2. Klima grada Daruvara.....	7
3.3. Priroda.....	8
3.4. Kultura.....	8
3.5. Smještajni kapaciteti.....	9
4. DARUVARSKE TOPLICE.....	11
4.1. Povijest Daruvarskih toplica.....	11
4.2. Poslovanje Daruvarskih toplica kao subjekta zdravstvenog turizma.....	17
5. ULOGA DARUVARSKIH TOPLICA NA RAZVOJ TURIZMA.....	27
6. ZAKLJUČAK	31
SAŽETAK	32
SUMMARY.....	33
LITERATURA.....	34
POPIS TABLICA.....	35
POPIS ILUSTRACIJA.....	35
ŽIVOTOPIS.....	36

1. UVOD

Daruvarske toplice imaju dugu tradiciju i povijest koja seže još u antičko doba. Termomineralna voda s njezinih izvora oduvijek je korištena za liječenje i rehabilitaciju kao i za poboljšanje kvalitete života. Liječilište je tijekom godina doživjelo brojne promjene i uvelo nove programe kako bi pratilo trendove i zadovoljilo zahtjeve tržišta. U novije vrijeme razvijaju se tako i drugi vidovi zdravstveno – turističke ponude. Ovaj rad se bavi zdravstvenim turizmom, njegovom poviješću i toplicama kao njegovim sastavnim dijelom. Nadalje obrađuje grad Daruvar koji se na ovom mjestu razvio upravo zbog termalnih izvora. Osim lokacije, klime i prirode, u radu se spominje kultura, jer ovo područje obiluje raznovrsnim kulturnim resursima i smještajni kapaciteti koji se nalaze u ponudi grada. Pošto je tema rada Daruvarske toplice, u radu je opisana prvo bogata povijest kako Daruvarskih toplica tako i samog grada. Povijest pratimo od Ilira, preko antičkog doba kada su na ovom području obitali rimljani koji su započeli razvoj termi, srednji vijek, zatim dolazak porodice Janković u 18. st. kada grad i toplice doživljavaju veliki procvat. U stotinu godina njihove vladavine u ovim krajevima sagrađen je cijeli kupališni kompleks čije su građevine navedene i ukratko opisane u tekstu. Spomenuto je i poslovanje Daruvarskih toplica koje je obrađeno u tablicama. Tablice se bave brojem posjetitelja, brojem zaposlenika i finansijskim poslovanjem Daruvarskih toplica za razdoblje siječanj – prosinac 2014. i 2015. godine. Zadnje poglavlje se bavi ulogom Daruvarskih toplica na razvoj turizma grada Daruvara u kojem se nastoji povezati termalne izvore i tradiciju sa raznovrsnim aktivnostima namijenjenih različitim ciljnim skupinama i tržištima.

Slika 1: Arcadia

<http://www.panoramio.com/user/217038/tags/Daruvar>

2. ZDRAVSTVENI TURIZAM

Zdravstveni turizam je područje zdravstva i turizma, u kojem se pod stručnim nadzorom liječnika organizirano koriste prirodno-ljekoviti činitelji i ostali postupci fizikalne medicine, u svrhu poboljšanja i vrsnoće zdravlja. Prirodni - ljekoviti činitelji su brojni i naša zemlja je vrlo bogata nalazištima geotermalnih voda, pogodnom klimom, morem, ljekovitim blatom, peloidima, naftalanom, a sve je to rijetkost čak i u svijetu. Ako je turist svaki čovjek koji mijenja boravište na određeno vrijeme, bilo u svojoj zemlji ali i u inozemstvu, a poradi poboljšanja i očuvanja zdravlja tada s pravom govorimo o zdravstvenom turizmu.¹

U novije vrijeme sve se više spominje pojam medicinski turizam koji se veže za razne medicinske, kirurško-estetske i stomatološke zahvate, na koje se u svijetu troše milijunski iznosi. Zdravstveni i medicinski turizam imaju isti cilj, ali se u zdravstvenom turizmu daje prednost prirodno-ljekovitim činiteljima, kojima naša zemlja obiluje, dok se u medicinskom turizmu preferiraju klasični medicinski zahvati i liječenje.

Prema sažetim mnogobrojnim izvorima zdravstveni se turizam definira kao turistički proizvod kojim se u za to opremljenim centrima, lociranim u sklopu ili u neposrednoj blizini turističkih smještajnih kapaciteta, uz usluge stručnog osoblja zadovoljavaju potrebe očuvanja i unapređenja zdravlja. Briga za očuvanjem vlastitog zdravlja i očuvanje kvalitete života osnovni su motivi odlaska na zdravstveno turističko putovanje i boravak. Troškove boravka pokrivaju sami gosti, a samo u manjoj mjeri privatna ili državna zdravstvena osiguranja. Osjećati se dobro, opustiti se, ugoditi sebi, učiniti nešto za vlastito zdravlje, paziti se, ključni su motivi zdravstveno turističkih putovanja.²

Zdravstveni i medicinski turizam imaju brojne mogućnosti i perspektive ne samo u kontinentalnom već i ukupnom turizmu Hrvatske, koje će biti ostvarive uz znatno drugačije djelovanje Ministarstva turizma i Ministarstva zdravstva počevši s uklanjanjem limitirajućih činitelja koji godinama koče intenzivniji iskorak u ukupni turizam Hrvatske.³

¹ Bačić, I., Medak, M., (2012.) „Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko – Bilogorskoj županiji“, *Radovi Zavoda za znanstveno – istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 6(2012), Zagreb – Bjelovar, HAZU

² Kušen, E., (2006.) „Hrvatski turizam plavo – bijelo – zeleno“, *Znanstvena edicija instituta za turizam*, sv. 3, Zagreb, Institut za turizam

³ Bačić, I., Medak, M., (2012.) „Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko – Bilogorskoj županiji“, *Radovi Zavoda za znanstveno – istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 6(2012), Zagreb – Bjelovar, HAZU

Ministarstvo turizma Republike Hrvatske iniciralo je izradu studije na kojoj bi se zasnivali novi propisi za reguliranje pitanja razvoja zdravstvenog turizma Hrvatske (Kušen 2002c). Studija je dovršena 2002.g. a rezultati istraživanja pokazali su da nije potrebno donositi novi zakon o zdravstvenom turizmu jer se otvorena pitanja mogu regulirati u sklopu postojećih turističkih zakona i podzakonskih akata, tek s nekoliko članaka.⁴

2.1. Povijest razvoja zdravstvenog turizma

Zdravlje je najstariji i najjači motiv turističkih kretanja, pa se gotovo cjelokupni turizam može smatrati zdravstvenim turizmom u najširem smislu.

Prvi oblici zdravstvenog turizma u kojem ljudi putuju kako bi dobili medicinsku njegu, datiraju nekoliko tisuća godina prije našeg vremena kada su Grčki hodočasnici sa cijelog mediterana putovali na maleno područje u Saronskom zaljevu poznatijem kao Epidauria. Ovo područje bilo je svetište posvećeno Asklepiosu, bogu ozdravljenja. Toplice i lječilišta mogu se smatrati ranim oblicima zdravstvenog turizma. U Engleskoj u 18.st. ljudi su odlazili u toplice za koje se vjerovalo da se nalaze na izvorima vode bogate mineralima koji pogoduju ukupnom zdravlju ljudi, posebice liječenju bolesti povezanih gihtom, jetrom ili bronhitisom.⁵

Za odvijanje aktivnosti zdravstvenog turizma moraju se osigurati posebni uvjeti:

- Prirodni ljekoviti činitelji
- Odgovarajući ugostiteljski, medicinski, paramedicinski i drugi sadržaji
- Liječnički nadzor
- Zdravstveno turistički objekt
- Lječilišno turističko mjesto
- Zdravstveno turistička destinacija⁶

Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi sustava prirodnih turističkih atrakcija koji povoljno djeluju na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, poboljšanje vrsnoće života, te sprječavanje i liječenje određenih bolesti, te oporavak i rehabilitaciju nakon njih.⁷

Prirodni ljekoviti činitelji su:

⁴ Kušen, E., 2006., „Zdravstveni turizam“, *Hrvatski turizam plav – bijelo –zeleno*“, sv. 3, Zagreb, Institut za turizam

⁵ CroatiaLink.com, http://croatialink.com/wiki/Zdravstveni_turizam:_definicija,_povijest_i_podjela (05.10.2016.)

⁶ Kušen, E., 2006., „Zdravstveni turizam“, *Hrvatski turizam plav – bijelo –zeleno*“, sv. 3, Zagreb, Institut za turizam

⁷ Ibid

- Geološke tvorevine
 - Planine
 - Krške špilje
 - Rudnici
 - Ljekoviti pijesci
 - Ljekoviti plinovi
- Klima
 - Komponente
 - Insolacija
 - Temperatura
 - Vlaga
 - Strujanje zraka
 - Sezonske promjene
 - Ljekovita klima
 - Mediteranska klima
 - Planinska klima
 - Određena mikroklima
- Voda
 - More
 - Druge ljekovite vode
 - Termalne vode
 - Termomineralne vode
 - Mineralne vode
 - Ljekovita blata
 - Kopneni peloidi
 - Morski peloidi
 - Ljekovita nafta
- Biljni svijet
 - Šume
 - Eterično bilje
 - Alge

- Plijesni⁸

U Hrvatskoj se posljednjih desetak godina znatan doprinos teorijskom aspektu razvoja zdravstvenog turizma dali znanstveno stručni skupovi i rad Odbora za zdravstveni turizam i prirodne ljekovite činitelje Akademija medicinskih znanosti Hrvatske te međunarodni skupovi o zdravstvenom turizmu u Opatiji. Središnje teme na ovim skupovima su se odnosile na prirodne ljekovite činitelje, na zdravstveni turizam, lječilišni turizam i wellness, te uvjete za razvoj zdravstvenog turizma i potencijalnu potražnju.⁹

2.2. Toplice kao dio zdravstvenog turizma

Tradicija naših toplica i lječilišta je vrlo duga s obzirom da se nalazišta geotermalnih izvora spominju još iz vremena Rimskog Carstva, a to su i začetci nekih lječilišta i u Hrvatskoj kao Daruvar ili Varaždin. Obnova rada i modernizacija lječilišta započinje u drugoj polovici 18. stoljeća, te u prvoj polovici 19. stoljeća.¹⁰

Poznata je činjenica da kontinentalni turizam i po broju noćenja, a i ukupnom prihodu iznosi manje od 5% udjela sveukupne turističke dobiti. Iako mnoge europske zemlje koje nemaju more one ostvaruju i veći broj noćenja i znatno veći turistički prihod, te kod njih turistička sezona traje cijelu godinu. Kontinentalni turizam u Hrvatskoj ima tek naznake razvitka. Perspektive seoskog, ruralnog turizma, vinskih cesta, vjerskog i kulturnog turizma su izuzetno velike, ali svakako nedovoljno iskorištene. Svakako znatno zapaženiju ulogu treba imati zdravstveni, odnosno medicinski turizam sa svojim stručnim osobljem, smještajnim kapacitetima (preko 6000 postelja), prirodno-ljekovitim činiteljima i vrhunskim medicinskim stručnjacima. Prema podacima ESPA (Europsko udruženje toplica) samo u Europi više od 20 milijuna građana koristi lječilišta i toplice i ostvaruje preko 120 milijuna noćenja.¹¹

U usporedbi sa ostalim europskim zemljama prema podacima Hrvatske gospodarske komore, Hrvatska se nalazi među posljednjima u ukupnom prometu u zdravstvenom turizmu. Potreba poboljšanja kontinentalnog turizma u Hrvatskoj mora biti jedan od državnih prioriteta. U županijama gdje postoje i djeluju toplice i lječilišta, toplice nisu nositelji samo zdravstvenog turizma, već i nositelji turizma uopće te županije.

⁸ Ibid

⁹ Ibid

¹⁰ Bačić, I., Medak, M., (2012.) „Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko – Bilogorskoj županiji“, *Radovi Zavoda za znanstveno – istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 6(2012), Zagreb – Bjelovar, HAZU

¹¹ Ibid

Osnovu zdravstvenog turizma čini korištenje prirodnih ljekovitih činitelja, koji mogu biti morski, toplički i klimatski. Pod topličke ili balneološke činitelje spadaju termomineralne vode, peloidi (ljekovita blata), naftalan, klima, biljni pokrov, kvaliteta zraka, šetnice i sunčev zračenje. U Hrvatskoj postoje sljedeći lokaliteti:

- Bizovačke toplice
- Daruvarske toplice
- Istarske toplice
- Krapinske toplice
- Lipičke toplice
- Stubičke toplice
- Tuheljske toplice
- Topuske toplice
- Varaždinske toplice¹²

Da bi toplice i lječilišta na primjeren način sudjelovali u ukupnom turizmu Hrvatske, potrebna su znatno veća ulaganja Ministarstva zdravstva, ali i Ministarstva turizma. U Hrvatskoj još ne postoji zakon niti pravilnik o zdravstvenom turizmu kojim bi se odredilo tko se i pod kojim uvjetima može baviti zdravstvenim i medicinskim turizmom. I sam naziv specijalna bolnice baš ne privlači turiste koji traže razonodu i bolje ispunjeno slobodno vrijeme tijekom boravka u ustanovi, pa se i ovakva sitnica može smatrati limitirajućim čimbenikom. Budući da su toplice pod državnom upravom ili lokalnom samoupravom, investicije su rijetke i male, pa se smještajni prostori pojavljuju kao glavna prepreka u turističkoj ponudi.¹³

Većina ustanova proširuje svoju ponudu da bi privuklo veći broj gostiju. Pored klasičnog liječenja i rehabilitacije uvode se i dodatni programi: razne vrste masaža, saune, te rekreativne aktivnosti, zabavne večeri i sl., što se npr. u Sloveniji pokazalo vrlo uspješno.

¹² Geić, S., Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu, Split, 2011., str. 240 – 247.

¹³ Bačić, I., Medak, M., (2012.) „Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko – Bilogorskoj županiji“, *Radovi Zavoda za znanstveno – istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 6(2012), Zagreb – Bjelovar, HAZU

3. GRAD DARUVAR

Daruvar je poznati lječilišni grad sa tradicijom liječenja duljom od dva tisućljeća. Krasi ga spoj gradskog zelenila, novih i povijesnih građevina te bogata ponuda rekreativnih sadržaja. Daruvarske toplice su visoko pozicionirani i suvremeno oblikovan centar očuvanja zdravlja, nenametljivo uklopljen u prirodu, na samim izvorima ljekovite termalne vode i mineralnog blata, okružene velikim i lijepo uređenim parkom spomeničke arhitekture i velike hortikulturene vrijednosti. Smješteni su u srcu grada Daruvara, jednog od najljepših malih gradova kontinentalne Hrvatske, čija povijest seže još u rimsko doba.

3.1. Lokacija grada Daruvara

Daruvar se nalazi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u zapadnom dijelu Slavonije. Smješten je u jugozapadnom dijelu prostrane Panonske nizine, na brežuljkastom terenu u poilovskoj zaravni u podnožju planine Papuk, na 160m nadmorske visine. Ovdje je kotlinsko proširenje rijeke Toplice čije je izvorište udaljeno desetak kilometara od grada u visokim predjelima Papuka čiji šumoviti obronci idu nadomak grada i nadovezuju se na gradski park. Dva su faktora osobito utjecala na razvoj naselja na sadašnjoj lokaciji grada Daruvara. To su svakako termalni izvori uz koje je kontinuirana naseljenost još od antičkog doba te dodir dvije različite oblasti, ratarske na zapadu i šumovite na istoku. Ovaj položaj je također potenciran zbog povoljnog pristupa prometnica, te mogućnošću širenja manjih naselja i samog grada uz rijeku Toplicu. Gotovo je podjednako udaljen od Save i Drave 50km, te se nalazi gotovo u središtu njihova međuriječja i skoro na pola puta između gradova Zagreba i Osijeka od kojih je udaljen stotinjak kilometara. Od europskih gradova Pečuha u Mađarskoj, Maribora i Ljubljane u Sloveniji, Graza u Austriji i Beograda u Srbiji je udaljen do četiri sata vožnje. Pripada Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i od Bjelovara, centra županije udaljen je 51km.

3.2. Klima grada Daruvara

Područje grada Daruvara ima umjerenu kontinentalnu klimu sa hladnim zimama, toplim ljetima i srednjom količinom padalina koje su ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine što pogoduje boravku na otvorenom i poduzimanju raznovrsnih aktivnosti u prirodi tijekom

cijele godine, a najviše u razdoblju od sredine travnja do sredine listopada kada su prosječne dnevne temperature više od 10 C.¹⁴

3.3. Priroda

Područje grada Daruvara ima raznovrsne prirodne resurse i atrakcije, među kojima se značajem i mogućim korištenjem za turističke svrhe posebno ističu: mnogobrojne rijeke, pritoci, potoci i ribnjaci od kojih su najatraktivnije rijeke Pakra i Toplica te ribnjaci Jezero, Končanica i Dabrovac koji su pogodni za ribolov. Šume su bogate stablima bukve, graba, hrasta kitnjaka, hrasta lužnjaka i jele.

Posebno su značajni izvori termalne vode i ljekovito blato koje se koriste u daruvarskim toplicama za kupanje i rehabilitaciju i Termalnom vodenom parku Aquae Balissae za kupanje.

Na planini Papuk nalazi se Petrov vrh sa planinarskim domom, uređenom skijaškom stazom i vučnicom za rekreativno skijanje. Čitavo područje obiluje spomenicima prirode i parkovne arhitekture od kojih se ističu park šuma Julijev park i Rimska šuma. Popularna izletišta u okolini Daruvara su Vranjevina, Petrov vrh, Dobra kuća, Dioš, Crnaja, Končanica, Pakra manastir. Zanimljiv je i hipodrom sa konjičkim klubom te sportsko letjelište paraglajdera, motornih zmajeva i ultra lakih letjelica.

Danas se od gore navedenih resursa i atrakcija za turističke i izletničke svrhe koriste ribnjaci, izvori termalne vode i ljekovito blato, vina, konji za jahanje i Petrov vrh za planinarenje i lov, kupanje, pješačenje, odmor na seoskim gospodarstvima i mnogobrojne manifestacije.

3.4. Kultura

Ovo područje nudi raznovrsne kulturne resurse i atrakcije kao što su mnogobrojni arheološki lokaliteti iz rimskog, srednjovjekovnog hrvatskog i turskog doba. Od povijesnih naselja najatraktivnija je povijesna jezgra grada Daruvara, ali i drugi lokaliteti u okolini kao što su:

- Ruralna arhitektura u naseljima Sokolovac i Bijela
- Stari gradovi – Sirač i Đulovac
- Dvorci – Dvorac grofa Jankovića, Dioš

¹⁴ Kuzle, M., (1975.), „Klima“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 57.

- Lječilišne građevine u Julijevom parku u sklopu Daruvarskih toplica
- Stari mlinovi u Daruvaru, Dežanovcu i Siraču
- Mnogobrojne rimokatoličke, pravoslavne i protestanske crkve – Katolička crkva Presvetog Trojstva i Srpska praoslavna parohijska crkva Svetih otaca prvog vaseljenskog sabora se nalaze gotovo u samom centru Drauvara
- Samostan sestara milosrdnica

Raznovrsni kulturni događaji kao što su Dožinky - Žetvene svečanosti Čeha, Vinodar – međunarodna izložba vina, proslava Martinje, Likovna i umjetnička kolonija, Božićni sajam, Dani šljiva u Siraču, Darfest – festival zabavne glazbe, Maska – mali sajam kazališta, Flig – međunarodni festival limenih glazbi, Dan mađarske kulture, Spasovska nedjelja su uglavnom lokalnog karaktera od usputnog interesa turistima i izletnicima koji se zateknu na ovim prostorima.

3.5. Smještajni kapaciteti

Područje grada Drauvara gostima nudi 16 smještajnih objekata, od čega četiri hotela i dvanaest manjih privatnih objekata, koji raspolažu s ukupno 237 smještajnih jedinica s 522 ležaja. Svi objekti nalaze se u Daruvaru osim dva lovačka doma koji su smješteni u Dežanovcu i Đulovcu.¹⁵

Najveći udio u smještajnoj ponudi imaju četiri hotelska objekta koji raspolažu s ukupno 198 smještajnih jedinica s 385 ležaja.

Hotel Termal je najveći hotel u Daruvaru i nalazi se u sklopu specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice te je namijenjen uglavnom gostima koji dolaze radi zdravstvenog oporavka.

Villa Arcadia je objekt koji se također nalazi u sklopu daruvarskih toplica i služi kao dodatni smještaj gostiju.

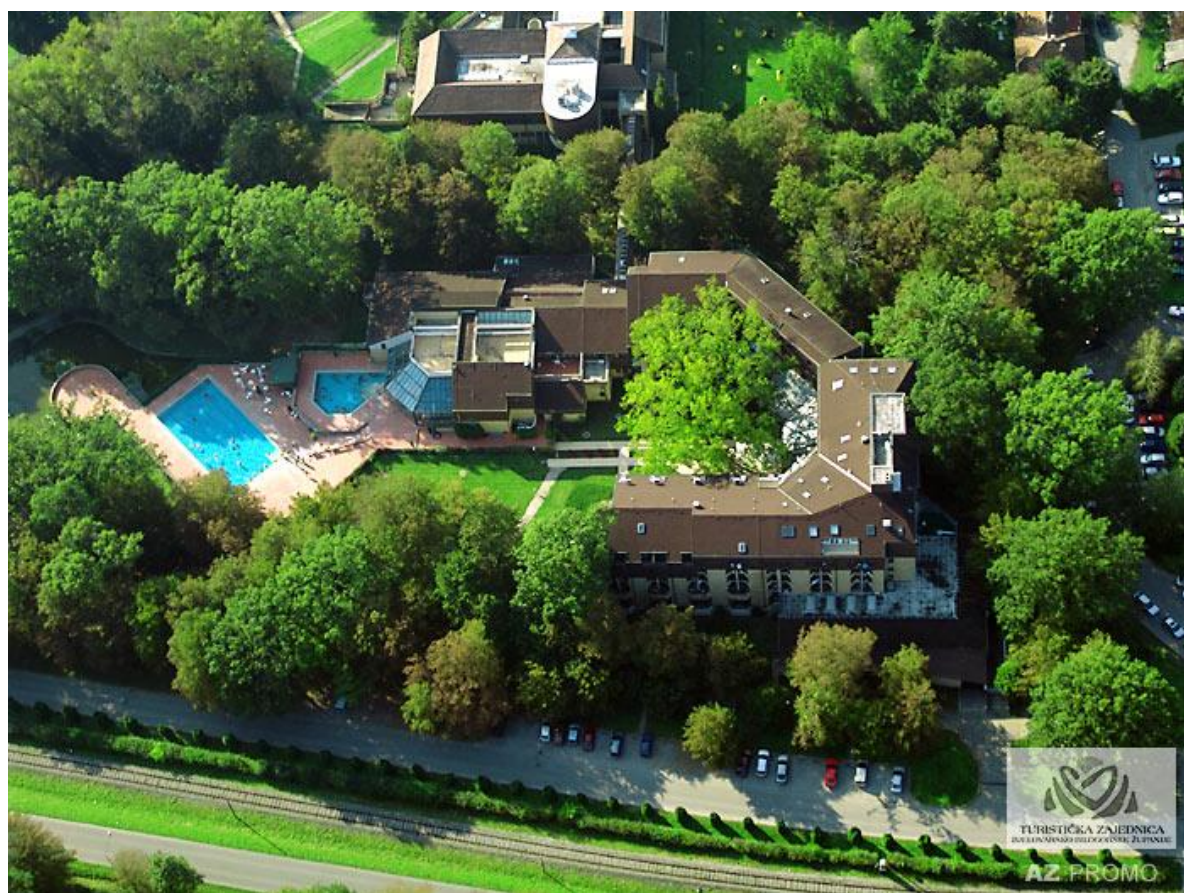
Hotel Mladimir novi je obiteljski hotel u blizini gradskog središta koji gostima pruža kvalitetan i komforan smještaj, namijenjen je individualnim gostima i manjim grupama.

¹⁵ Turistička zajednica grada Drauvara, www.visitdaruvar.hr (04.10.2016.)

Hotel Balise obiteljski je hotel smješten u centru Daruvara također namijenjen individualnim gostima i manjim grupama.

Osim navedenih objekata u posljednje se vrijeme sve više razvija i ponuda ruralnih gospodarstava koji pogoduju razvoju seoskog turizma.

Slika 2: Hotel Termal

http://www.tzbbz.eu/index.php/tourist_offer/daruvar-spa

4. DARUVARSKE TOPLICE

Daruvarske toplice, zahvaljujući ljekovitim i prirodnim činiteljima termalnoj vodi i mineralnom blatu postali su poznata specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju sa suvremeno oblikovanim i opremljenim centrom za očuvanje zdravlja s dugom tradicijom u provođenju medicinske rehabilitacije i pomoći u liječenju neplodnosti, te s bogatom turističkom ponudom za aktivan odmor.

4.1. Povijest Daruvarskih toplica

Na mjestu današnjeg grada Daruvara i okolice još u vrijeme prije nove ere postojala su naselja. Prvi poznati stanovnici ovih prostora bili su Jasi za koje se misli da su bili mješavina ilirskih i keltskih plemena. Oni su naseljavali prostore između Daruvara i Varaždina i područje istočne Slavonije.

Termalni su izvori, bez ikakve sumnje, bili od pamtivijeka centar i razlog urbanizacije ovog prostora. Prvo poznato nam urbanizirano naselje podigli su pripadnici plemena Jasa na brdu istočno od toplih izvora, u 4.st.pr. Krista. Već tada su sveti izvori korišteni za liječenje, a vjerojatno i ranije, jer je poznato da je kraj bio naseljen i u kamenom dobu.¹⁶

Pisane izvore o njima doznajemo tek kada su ova područja u 1. st. pr. Krista zauzeli Rimljani. Njihovim dolaskom među Jase dolazi do utjecaja razvijenije rimske kulture te se ranija ilirska kultura stopila s njom.

Dolaskom rimljana razvija se naselje s obje strane rijeke Toplice što se može vidjeti iz otkrivenih ostataka rimskog zida koji se protezao od današnjeg kupališnog lječilišta do Židovskog groblja. Unutar tog prostora u posljednja dva stoljeća pronađeni su mnogi ostatci rimske kulture. Žrtvenici, nadgrobne stele, kameni stupovi, kamene ploče s natpisima, dijelovi sarkofaga i razne vrste metalnih novčića. Pronađeni su i ostatci kipova između kojih se ističe kip boga Silvana. U tekstovima iz pronađenih zapisa vidljiv je natpis RES PUBLICA IASORUM što ukazuje na važnost mjesta za tadašnji prostor. Većina nalaza otkrivena je između dva svjetska rata i nakon Drugog svjetskog rata regulacijom rijeke Toplice i gradnjom

¹⁶Jakčin – Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 9.

novih stambenih zgrada. Nažalost tom prilikom, iz neznanja, je dosta nalaza uništeno ili izgubljeno. Dosta vrijednih nalaza nalazi se u Budimpešti, Beču ili u privatnim zbirnama.¹⁷

Dolaskom rimljana ovo naselje se još više razvilo, te postalo značajan administrativni, politički, kulturni, vjerski i zdravstveni centar.

Od 1. do 4. st. rimljani ovdje grade i razvijaju Aquae Balissae, grad sa razvijenim termama na mjestima gdje je topla voda izvirala na površinu. Terme su imale hladne, tople i vruće kupke. Zgrade današnjih kupališnih zgrada podignute su na rimskim temeljima. S obzirom da do sada nisu provedena velika arheološka istraživanja, o izgledu rimskih termi zapravo ne znamo mnogo. Vjeruje se da se ispod perivoja još skrivaju neprocjenjivi dokazi o izgledu tadašnjeg termalno-kulturnog prostora.¹⁸

Od istraživanja koja su provedena zna se samo da su i rimljani ovdje imali javne, zelene površine – parkove, koji su u pravilu pratili terme i okruživali hramove, kupališta i teatre. Ljekovitu moć termalne vode pripisivali su božanstvima Diani, Solu i Silvanu. Rimski Daruvar je i dalje zanimljivo područje za istraživanje povijesnih ostataka.

Propadanje rimske vlasti počinje već od 2. st., a završava u 4. i 5. st. unutarnjim klasnim borbama, te najezdom Huna, Germana i ostalih plemena koji su gotovo uništili Romane i romanizirane Ilire i Kelte, te porušili njihove gradove i kulturu.

Iz srednjovjekovne prošlosti Daruvara i okolice do 13.st. vrlo je malo podataka. Slaveni dolaze u ove krajeve krajem 6. i početkom 7.st. i kasnije u 8. st. stvaraju svoju kneževinu Panonsku Hrvatsku sa gradom Siskom kao središtem kneževine. Međuriječje Save i Drave je u to doba bilo gusto naseljeno. Početkom 12. st. Hrvatska ulazi u uniju s Ugarskom i tamo ostaje čitav srednji vijek.¹⁹

Od 11.st. poznati su ljekoviti izvori omogućili razvoj četiri srednjovjekovna trgovišta: Toplice, Četvrtkovac, Dimičkovine i Podborje sa franjevačkim samostanom Svetog kralja Ladislava. Tradicionalno liječenje toplom vodom nastavlja se i tada. Od tri crkve Blažene

¹⁷ Herout, V., (2002.), „Daruvar i njegov prostor kroz vrijeme“, Matica Hrvatska, Daruvar, str. 10

¹⁸ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 9.

¹⁹ Kuzle, M., (1975.), „Srednjovjekovno razdoblje“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 18 - 19.

Djevice Marije jedna je bila uz same izvore tople vode u naselju Toplica što nam ukazuje da se topla termalna voda i tada cijnila za liječenje ženske neplodnosti.²⁰

U 12.st. daruvarski kraj se dijeli u tri župe: Toplicu, Pakar i Svetačje, a kasnije u 15.st. u tri istoimena kotara: toplički, pakrački i svetački. Prostor današnjeg grada Daruvara je pripadao župi, odnosno kotaru Toplica, po istoimenom vodotoku koji je tekao ovim područjem. Kotar je obuhvaćao prostor između planine Papuk i rijeke Ilova i pretpostavlja se da je u to doba ovdje živjelo od osam do deset tisuća ljudi. Postojali su brojni samostani, crkve i opatije, te preko deset katoličkih župa. Poznati plemići su nastanjivali ove krajeve: Kaštelanovići, Tiboldovići, Gorjanski i Nelipići. Najveći posjedi su bili vezani za utvrdu Dobra Kuća na izvoru rijeke Toplice koja je bila središte ovoga kraja u 14. i 15. st. i njoj je pripadao prostor grada Daruvara.²¹

Turci su došli na ove prostore nakon poraza hrvatsko-ugarske vojske na Mohačkom polju 1526. godine. Osvojili su i zaposjeli sve utvrde, a stanovnike ovih krajeva prisilili na seobu prema zapadnim krajevima, prema Varaždinu, Međimurju i Gradišću u Austriji.²²

Kada su Turci stigli u Daruvar, odmah su počeli koristiti tople izvore za kupanje i liječenje. Prostor trgovišta Toplica s crkvom Blažene Djevice Marije pokraj geotermalnih izvora, bio je poznat pod nazivom Ilidža. Turci su podigli vruće, natkriveno sumporno kupalište za stanovnike i vojnike. Vjerojatno je oko kupališta bilo uređenih zelenih prostora, poznavajući tursku sklonost prema cvijeću i zelenilu. Tom mišljenju ide u prilog i činjenica da je na obližnjem lokalitetu između Stupčanice, koja je tada bila turska utvrda i sela Koreničana, postojao lokalitet pod nazivom „turska bašća“.²³

Oslobađanjem od turske vlasti krajem 17.st. pridošlo muslimansko stanovništvo se seli natrag prema Bosni, a u ove krajeve se naseljavaju Hrvati i Srbi iz Bosne, Like i Gorskog kotara. Tada ovdje dolazi i pečki patrijarh Arsenije III Crnojević koji je od cara Leopolda I 1696. godine dobio na korištenje posjed Sirač. Njegovim odlaskom u Mađarsku, od 1703. do 1748. godine zemlja je bila u vlasništvu carske komore. Austrijska carica Marija Terezija poklonila je ovo imanje svome mužu, ali je već 1760. Posjede Pakrac, Sirač i Podborje (današnji Daruvar) kupio grof Antun Janković.

²⁰ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 10.

²¹ Kuzle, M., (1975.), „Srednjovjekovno razdoblje“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 19.

²² Ibid, str. 20.

²³ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 10.

Dolaskom obitelji Janković u posjed ovog kraja, razvoj Daruvara doživljava veliki procvat. Zanimajući ostala imanja, Antun Janković izgrađuje grad kakvog ga danas poznajemo, te obnavlja toplice. S gradnjom kupališta i perivoja oko kupališnih zgrada započinje odmah po svom dolasku na ovo područje, prije nego je izgradio dvorac i dvorsku kapelicu za svoju obitelj. Glavno imanje obitelji Janković nalazilo se u Čespregu u Ugarskoj.²⁴

Golelim posjedom u Daruvarskom kraju Antun Janković stekao je pravo na tri glasa u Ugarskom saboru. Politički je bio vrlo aktivan, te je neko vrijeme bio i veliki župan požeške županije, ali privržen bečkom dvoru. 1765. godine osim nasljednog plemstva Antun Janković dobiva i pridjev „de Daruvar“-daruvarski, te mijenja ime grada iz Podborje u mađarsko ime Daruvar, zbog svog obiteljskog grba na kojem se nalazi ždral što na mađarskom znači „daru“, a „var“ znači grad, dakle Ždralov grad ili Daruvar. Ptica ždral je i danas simbol grada Daruvara.²⁵

Grofovi Jankovići, a najviše Antun Janković de Daruvar pravi su daruvarski urbanisti i graditelji. Od kada je došao u posjed imanja 1760. godine Antun Janković, te kasnije njegovi nasljednici sve do 1879. godine, grad se neprestano unapređivao. To je bilo vrijeme izgradnje grada i njegovog nadaleko poznatog lječilišta. Od 1771. - 1777. godine po nacrtima bečkih arhitekata gradi se veliki barokni dvorac sa 60 prostorija i velikim dvorskim perivojem. Bez muških nasljednika sva njegova imanja nasljeđuje njegov brat Ivan Janković. On se nije politički isticao, a živio je bogato od prihoda sa svojih imanja. Naslijedio ga je sin Izidor Janković (1789-1857).²⁶

Izidor Janković također je bio politički slabo angažiran, ali se isticao kao najbogatiji vlastelin ondašnje požeške županije. 1814. godine u požunskim novinama Izidor poziva majstore da se nasele u Daruvar i okolicu nakon čega dolazi do naseljavanja Čeha, Nijemaca i Mađara u ove krajeve. 1837. godine od Ferdinanda I dobiva „povelju vašarsku“ što Daruvaru daje status trgovačkog grada. 1849. godine, još za njegova života upravu nad posjedima preuzima njegov sin Julije Janković (1820-1904).²⁷

Grof Julije Janković je bio vrlo aktivan na političkom polju u požeškoj županiji. Za svoje vladavine je obnovio čitav dvorac pod nadzorom bečkog arhitekta Koninga, te ga je namjestio

²⁴ Ibid

²⁵ Cvanciger, I., (1975.), „Daruvarski kraj u doba Jankovića“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 25 - 26.

²⁶ Ibid, str. 26.

²⁷ Ibid, str. 26 – 27.

novim namještajem. Primio je svoju veliku baštinu sa velikim obvezama, ali i sa dugovima. Zbog toga je nastojao kolonizirati što više opustjelih šumskih krajeva u okolini Daruvara. Time su proširena već postojeća naselja, ali su osnovana i nova sela naseljavanjem Hrvata i Srba iz Gorskog kotara i Like, te ponovnim naseljavanjima Čeha, Mađara i Nijemaca. 1854.g. Julije Janković je dobio bansku čast, te se nakon toga postepeno povukao iz političkog života.²⁸

Nasljednici Antuna Jankovića razvijali su lječilište i zdravstveni turizam pa su daruvarske toplice bile nadaleko poznat lječilišni centar. Istovremeno s izgradnjom novih lječilišnih i kupališnih zgrada razvijen je i perivoj. Lječilište zajedno s perivojem od tada nadalje bilo je središnja nit vodilja razvoja grada, a sve su djelatnosti grada bile podređene razvoju turizma i liječenju. Izidor Janković, a kasnije i njegov sin Julije, razvili su lječilište i lječilišni turizam do zavidnih razmjera. Izgradili su potrebne kupališne građevine koje postoje i danas te okolni, prekrasan perivoj baroknog i pejzažnog stila u vrtnoj umjetnosti. U Julijevo doba u kupalištu je bilo ukupno sedam kupki.²⁹

Ekonomske i političke prilike, odumiranje feudalnih odnosa, te činjenice da nema muškog nasljednika dovode do prodaje cjelokupnog imanja porodice Janković. 1861. godine je prodan Pakrac, 1876. godine Stražeman kod Slavonske Požege. Zadnji je prodan Daruvar sa Siračom 1879. godine Magdalení Lechner koja ga zatim prodaje Antunu Tukoryu koji gospodari ovim posjedom sve do sloma Austro-Ugarske monarhije 1914.-1918. Tako se je 18.04.1879. godine završilo više od stotinu godina gospodstva velikaške porodice Janković koji su unatoč svemu ipak pridonijeli razvoju političkog, kulturnog i ekonomskog života daruvarskog kraja.³⁰

Trend razvoja kupališta i uređenja nastavljen je i u vrijeme nakon porodice Janković, kada su kupalište i perivoj bili u vlasništvu obitelji Tukory. Oni su kupalište dali u zakup poduzetniku Lowyju. Za vrijeme njegova upravljanja perivoj u kupalištu je bio vrlo raskošan. Cvjetni su se aranžmani na cvjetnim gredicama izmjenjivali redovito i brižno, a brigu o njima su vodili kvalificirani vrtlarski stručnjaci. Društveni život u toplicama je bio razvijen, a kupališni turizam je cvjetao. Zabilježeno je da je 1897.g. u kupalištu bio 121, a 1905. čak 741 gost.

²⁸ Ibid, str. 27.

²⁹ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 10 – 11.

³⁰ Cvanciger, I., (1975.), „Daruvarski kraj u doba Jankovića“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 27.

1909.g. kupalište je posjetilo 10928 gostiju od toga 7369 žena. Za usporedbu Daruvar je 1903.g. imao 1846 stanovnika.³¹

U vrijeme porodice Tukory podiže se nekoliko značajnih industrijskih objekata, grade se ribnjaci, otvorena je staklana, četiri parne pilane, puštena je u promet željeznička pruga Barč-Daruvar što je uvelike pridonijelo razvoju grada. Gradnja pruge pozitivno se odrazila i na razvoj onih grana privrede koje su se razvile još za vrijeme Jankovića – vinogradarstvo, ratarstvo, proizvodnja piva i liječenje bolesnika u kupalištu. Mnogo brže od industrije razvijala se trgovina, zatim zanatstvo i razne ugostiteljsko-uslužne djelatnosti.³²

Početkom 20.st. grad se ubrzano razvija, otvaraju se brojne štedionice, razne udruge, poljoprivredne zadruge, razvija se školstvo, šire se ulice, asfaltira se pločnik u centru grada. Daruvar je Prvi svjetski rat dočekao kao snažan trgovački, poljoprivredni i bankarski centar.

U ratnim godinama privreda je znatno stradala. Kupalište je prenamijenjeno za potrebe ratne bolnice. 1917.g. kupalište je posjetio samo 1491 gost. Nakon rata ekonomske prilike su se postepeno stabilizirale i privreda daruvarskog kotara je bila u kontinuiranom usponu, a uz poljoprivredu razvijaju se zanatstvo i trgovina. Osnivaju se manje zanatske radnje, tekstilno poduzeće, pletionica, ljevaonica strojeva, tiskara, knjigovežnica, električna centrala, pogon za preradu poljoprivrednih proizvoda. Otvorene su dvije ljekarne, dvije kino dvorane, nekoliko restauracija i tri hotela. Parceliranjem nekadašnjeg vlastelinskog zemljišta i parka, grad se znatno proširio, čime su nekada poznati parkovi zauvijek nestali. Grad je postepeno poprimio današnji izgled. I dalje se razvijao kao kupališno-turističko mjesto i značajan obrtnički centar.³³

Od 1918. do 1941. godine kupalište i perivoj su bili u vlasništvu obitelji Jovanović. Izgled perivoja se nije mijenjao sve do kraja II. svjetskog rata, samo su cvjetne gredice u parteru mijenjale oblik i cvjetne aranžmane u skladu s modom. Kupalište je bilo orijentirano na liječenje ženskih bolesti i neplodnosti. 1942. godine lječilište i perivoj kupuje vlada

³¹ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 11.

³² Matušek, J., (1975.), „Daruvar prije prvog svjetskog rata“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 29.

³³ Matušek, J., (1975.), „Daruvar između dva rata“, Kuzle, M., Žutinić, Đ., *Daruvar*, Zagreb, Čakovec, str. 33 - 36.

Nezavisne države Hrvatske, a nakon završetka II. svjetskog rata svi su objekti nacionalizirani, te dolaze u vlasništvo kupališnog lječilišta Daruvar, koje je njegov vlasnik sve do danas.³⁴

Lječilište je do danas pretrpjelo mnoge promjene, 1960. godine otvara bolnički odjel te dobiva naziv Bolnica za liječenje ginekoloških oboljenja, i djeluje pod patronatom Ginekološke klinike iz Zagreba. 1965. godine otvara se i reumatološko – rehabilitacioni odjel, te lječilište postaje specijalizirana ustanova pod nazivom „Bolnica za liječenje ginekoloških oboljenja i medicinsku rehabilitaciju“. Međutim zakonskim ukidanjem mogućnosti liječenja prirodnim faktorom na teret socijalnog osiguranja, mijenja ponovo ime i status te se organizira kao Kupališno lječilište. Ginekološki odjel se ponovno otvara 1969.g., a šest godina kasnije i reumatološko – rehabilitacioni odjel. 1976. godine, nakon adaptacije Centralne blatne kupke uvodi se potpuno novi sadržaj: programirani aktivni odmor radnika.³⁵

1980. godine u sjevernom dijelu perivoja izgrađen je i otvoren hotel Termal sa 296 postelja i novi lječilišni kompleks, a bolnica mijenja naziv u „Specijalna bolnica za liječenje ženskih i reumatskih bolesti i medicinsku rehabilitaciju“. U produžetku je izgrađen sportsko-rekreacijski centar i umjetno jezero, a kasnije su smještajni kapaciteti prošireni i na vilu Arcadia. Zajedno sa novim kompleksom Termalnog vodenog parka Aquae Balissae izgrađenog 2008. godine na mjestu starog olimpijskog bazena za plivanje, Daruvar danas predstavlja značajan centar liječenja, rehabilitacije, sporta i rekreacije.³⁶

4.2. Poslovanje Daruvarskih toplica kao subjekta zdravstvenog turizma

Daruvarske toplice, zahvaljujući ljekovitim i prirodnim činiteljima termalnoj vodi i mineralnom blatu postali su poznata specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju sa suvremeno oblikovanim i opremljenim centrom za očuvanje zdravlja s dugom tradicijom u provođenju medicinske rehabilitacije i pomoći u liječenju neplodnosti, te s bogatom turističkom ponudom za aktivan odmor.

Smještaj za goste nalazi se u Hotelu Termal koji raspolaže sa 275 kreveta u jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama i apartmanima i u Vili Arcadia koja raspolaže sa 12 soba.³⁷

³⁴ Kuzle, M., (1987.), „Kupališno lječilište“, *Daruvar*, Biblioteka „Monografije“, Zagreb, str. 43.

³⁵ Ibid, str. 43 – 44.

³⁶ Jakčin - Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, str. 12.

³⁷ Daruvarske toplice, <http://www.daruvarske-toplice.hr/> (06.10.2016.)

Ponuda osim klasične medicinske rehabilitacije obuhvaća i wellness programe u koje možemo ubrojiti: ljekoviti wellness programi, tretmani za njegu lica i tijela, antistres programi zdravlja, programi mršavljenja i wellness and spa. Sport, rekreacija, zabava, kupanje, fitness, paintball, kuglana, teniski tereni, sportska dvorana, stolni tenis, odbojka na pijesku, nogometni tereni, biciklističke staze, sve je to na raspolaganju korisnicima usluga Daruvarskih toplica.³⁸

Također je u ponudi rehabilitacija sportaša i dijagnostika, zdravstveni tretmani, plan prehrane i programi priprema i individualnih tretmana sportaša koje su prošli i naši poznati sportaši Janica i Ivica Kostelić, Sandra Perković, Ana Jelušić, Mirko Filipović, Marijo Ančić i mnogi drugi.³⁹

Daruvarske toplice osim već navedene ponude imaju i Nutricionističke programe, Catering, usluge aranžiranja i dekoriranja, bave se s prodajom cvijeća i sadnica iz vlastitog rasadnika, rade slastice, torte i kolače po narudžbi, te nude usluge praonice rublja.⁴⁰

Analiza vode

Osnovni prirodno ljekoviti faktori „Specijalne bolnice“ su termalna voda i mineralno blato (peloid). Voda je po svom sastavu i baleološkoj klasifikaciji akrototerna, tj. indiferentna voda s mineralizacijom ispod 1 g na litru. Prosječna temperatura vode je 46,6 C iako postoje manje razlike u temperaturi u pojedinim izvorima. Kemijskom analizom prevladavaju kalciji i magnezij od kationa, a od aniona hidrokarbonati. Radioaktivnost vode kreće se od 0,739 do 5,081 Macheovih jedinica. Kapaciteti izvora su od 30 litara u sekundi ali sadašnje potrebe zadovoljavaju se sa 9-10 litara/sec. Nalazi mineralnog blata nalaze se uz same izvore, a postanak blata se tumači stoljetnim procesom razgradnje anorganskih i organskih tvari, djelovanjem vode i atmosferalije, uz velike promjene temperature. Po sastavu, to je teška modrosiva glina sa sitnim česticama i zrcima kremenog pijeska. Osnovno terapijsko djelovanje blata na organizam nastaje zbog fizikalnih osobina blata, u prvom redu velikog toplinskog kapaciteta i male toplinske provodljivosti. Kemijski i radioaktivni efekti blata dolaze mnogo manje do izražaja ali je važno biološko djelovanje, povećanjem osjetljivosti

³⁸ Ibid

³⁹ Pejić, M., (2012.), Daruvar, jučer, danas, zauvijek, Grad Daruvar, Daruvar, str. 63.

⁴⁰ Daruvarske toplice, <http://www.daruvarske-toplice.hr/smjestaj-i-usluge> (06.10.2016.)

organizma, uvjetujući niz djelovanja pa i promjene nivoa hormona u organizmu, što je važno i za reumatska i ginekološka oboljenja.⁴¹

Kupališni kompleks

Začetnikom modernog razvoja korištenja izvora tople vode i izgradnje kupališno – lječilišnih kapaciteta, s pravom se smatra grof Antun Janković. Godine 1772. grof Janković dao je kaptirati nekoliko izvora tople vode i sagraditi četiri bazena sa zgradom koja je danas u kompleksu daruvarskog kupališnog lječilišta poznata kao Antunove kupke. Nešto kasnije, 1810. sagrađena je Ivanova kupka, a 1860. Marijina, Opća blatna kupka i vila Marija, danas poznata kao Švicarska vila. Vila Arcadia gradi se 1870, a 1909. i najprepoznatljivija zgrada koja postaje simbolom kupališta i grada Daruvara – Centralna blatna kupka u maurskom stilu. Terasa – kavana završena je 1912. godine čime je zaokružen ciklus gradnje najznačajnijih objekata današnjeg kupališnog lječilišta.⁴²

1. Antunova kupka

Antunova kupka je najstarija građevina u kupališnom kompleksu, a vrlo vjerojatno i najstarije sačuvana građevina u cijelom gradu. Dao ju je sagraditi Antun Janković krajem 18 st. Prema putopisu Taubea objekt je sagrađen 1762., dok je na žbuci iznad glavnog ulaza upisana godina 1772. Prema predaji kupka je sagrađena na antičkim temeljima, a gradili su je majstori iz Makedonije koja je tada obuhvaćala prostor sjeverne Grčke i dio Bugarske. Kupka se nalazi nasuprot glavnog ulaza u park pokraj Švicarske vile i Centralnog blatnog kupališta i jedina je zgrada koja je sagrađena van koncepcijskog plana, ukoso, pretpostavlja se zbog ostataka starijih objekata koji su iskorišteni prilikom gradnje, zbog položaja termalnih izvora ili pak zbog prvobitnog korita rijeke Toplice. U katastarskom planu iz 1861. godine ucrtana je građevina današnje veličine s tlocrtom u obliku slova L. Najstariji prikaz Antunove kupke je iz 1862. u kojem se nazire tak mali dio prizemne građevine natkrivene s niskim četveroslivnim krovom na kojem je bio otvoreni drveni svjetlarnik. Krajem 19.st. građevina je rekonstruirana i dobila je današnji neogotički izgled. U središtu najdužeg pročelja građevine okrenutog prema ulazu u park nalazi se ulaz u centralnu prostoriju s izvorom , a u njezinoj unutrašnjosti nalazi se nekoliko prostorija s bazenima. Nakon

⁴¹ Kuzle, M., (1987.), „Kupališno lječilište“, *Daruvar*, Biblioteka „Monografije“, Zagreb, str. 44.

⁴² Ibid, str. 43.

izgradnje hotela Termal 1980. godine jednako kao i ostale kupališne građevine gotovo nije korištena. Temeljito je obnovljena 2010. godine.

2. Ivanove kupke

Kupališni objekt Ivanove kupke sagrađen je početkom 19.st., između 1810. i 1818. godine u spomen grofu Ivanu Jankoviću. Dao ih je sagraditi njegov tada maloljetni sin Izidor i Izidorova pomajka Vjekoslava rođ. Festetić. Izvorno prizemna longitudinalna građevina u čijem se središtu nalazio zajednički prostor sa bazenom. Sa njegove lijeve i desne strane su dodana krila u kojima su bile dvije odvojene prostorije, jedna za žene, a druga za muškarce. Kupke su bile smještene u pravcu sjever-jug, u produžetku vile Arcadia. Ispred središnjeg pročelja nalazio se osmerokutni paviljon u kojem je bio do danas sačuvani kružni bazen s izvorima tople vode. Jednostavna i jasna koncepcija građevine sa simetričnim pročeljem i prozorima, elegantne dekoracije svrstava Ivanove kupke među malobrojna kvalitetna ostvarenja klasicizma u Hrvatskoj. Krajem 19. ili početkom 20.st. dograđen je kat, građevina je rekonstruirana i produžena prema sjeveru, čime su pročelja dobila neorenesansni asimetrični izgled. Prizemlje je i dalje služilo za kupke dok su na katu bile sobe za smještaj gostiju. Ivanove kupke bile su jedina klasicistička građevina u gradu i jedina neorenesansna građevina u kupališnom lječilištu s jednostavnim i elegantnim pročeljem.

3. Arcadia

Krajem 18.st. osim Antunove kupke, spominju se još dvije građevine u kupališnom kompleksu koje je dao sagraditi grof Antun Janković. To su gostionica i vojarna. Na katastru iz 1861. godine ucrtane su dvije građevine za koje se pretpostavlja da su zbog navedenih gabarita mogle vršiti navedene funkcije – Švicarska vila i Arcadia. Arcadia je prije prvog svjetskog rata temeljito rekonstruirana i tom rekonstrukcijom je dobila današnji neobarokno-secesijski izgled i današnje ime Arcadia. Do tada se ova građevina nazivala Liviaheim. To je longitudinalna jednokatna građevina smještena u pravcu sjever-jug uz istočni rub kupališnog perivoja sučelice stazi koja vodi od glavnog ulaza u park. Prizemlje je prema parku otvoreno nizom otvorenih arkada sa sedam elipsastih lukova nejednakog raspona koje nose četvrtasti pilastri. Ovdje se danas nalaze poslovni prostori, dak se na katu nalaze sobe za goste isto kao i nekada davno prije. Nakon drugog svjetskog rata između Arcadie i Ivanove kupke nadograđeno je krilo na katu kao spojnica ove dvije građevine. Prije Domovinskog rata je ponovno rekonstruirana prema izvornom izgledu, ali joj je promijenjena krovna

konstrukcija i dograđeno potkrovlje. Arcadia je najbolje održavana povijesna građevina u kupališnom perivoju, a s obzirom na mnoštvo baroknih elemenata može se pretpostaviti da je to jedna od dvije građevine koje se spominju krajem 18. st.

4. Švicarska vila

Švicarska vila je longitudinalna katnica situirana u pravcu sjever-jug. Smještena je neposredno uz glavni ulaz u kupališni kompleks i prvobitno je služila za smještaj kupališnih gostiju, dok se danas ovdje nalaze poslovni prostori. Vrijeme izgradnje nije poznato, ali svojim dimenzijama odgovara zgradi ucrtanoj u katastru iz 1861. godine, a s obzirom na njezinu romantičarsku alpsku arhitekturu izgrađena je vjerojatno početkom druge polovine 19. st. Na obje etaže smješten je niz soba u koje se ulazi sa zajedničkog trijema. Pročelje zgrade sa drvenim trijemom je okrenuto prema parku i čine ga karakteristične drvene ukrašene rezbarije, dok su prozori soba okrenuti prema rijeci Toplici. Građevina ima dvoslivni krov čiji su bočni zabati pokriveni drvenim dekoracijama. Zbog svog izgleda jedna je od zanimljivijih građevina kupališnog sklopa, a s obzirom na vrijeme gradnje kao takva nije nimalo zaostajala za aktualnim arhitektonskim trendovima u monarhiji.

5. Centralno blatno kupalište

Centralno blatno kupalište ili Anina blatna kupka sagrađeno je krajem 19. st. na mjestu ostataka starijih, navodno rimskih građevina. Ime je dobila po kćeri Julija Jankovića, kontesi Ani Elizabeti, rođenoj 1859. godine. Građevina je podignuta u razdoblju između 1862. i 1879. godine, u vrijeme kada Jankovići napuštaju Daruvar. Prvobitno je bila križnog tlocrta sa odlikama romantičarske arhitekture inspirirane alpskim stilom, tipičnim za čitavu drugu polovinu 19. st. Prizemlje je bilo građeno od fasadne cigle, a na svakom kraku križa bila su po tri prozora kako u prizemlju tako i na katu zgrade.

Pojedini krakovi su bili natkriveni dvoslivnim krovovima, a na njihovom križištu nalazio se otvor za ventilaciju. Ispred građevine prolazio je drveni trijem, koji je povezivao Ivanovu, blatnu i Antunovu kupku. Današnje Centralno blatno kupalište dovršeno je 1910. godine prema projektu Amadea Carneluttija. To je građevina pravokutnog oblika, ravnog krova iz čijeg središta se izdiže visoka osmerokutna kupola zvonasta oblika. Romantičarskog stila inspirirana maurskom arhitekturom koja je vidljiva u egzotičnim pročeljima građevine. Najvidljivije zapadno pročelje je asimetričnog oblika. U njegovu središtu su tri samostalne prozorske osi, na desnoj

strani je jedna, a na lijevoj dvije bifore, što je vjerojatno uvjetovano starijom građevinom koja je bila rekonstruirana i proširena. Simetričan trijem ispred južnog pročelja sačinjava pet nejednakih polja s ravnim stropom koja na kraju imaju arkade nadsvođene istim maurskim lukovima kao prozori kata. U središtu južnog pročelja glavni je ulaz u građevinu. Sa njegove jedne i druge strane su po dvije bifore jednake kao na ostalim pročeljima. Maurski stil gradnje inspirirane egzotičnim oblicima najupadljivija je građevina daruvarskih kupki i simbol cijelog grada.

6. Vlastelinsko svratište

Vlastelinsko svratište ili u tadašnje vrijeme Badehotel nije sagrađeno na području kupališnog sklopa, ali je sa svojom funkcijom i lokacijom bio usko vezan sa kupalištem. Građevina je podignuta prije 1861. godine u stilu romantičarske alpske arhitekture i s elementima karakterističnim za građevine uz željezničke pruge iako u to vrijeme u Daruvaru još nije bila izgrađena željeznica. Dala ju je sagrađiti daruvarska vlastela, najvjerojatnije grof Julije Janković kome je tada pripadalo cijelo kupališno lječilište. Na katu su bile gostinjske sobe, a u prizemlju gostionica sa društvenim sadržajima gdje se odigravao bogat društveni i kulturni život kako za goste kupališta tako i za domaće stanovnike. Badehotel je srušen nakon Drugog svjetskog rata, a na njegovu mjestu je sagrađeno kino i zgrada gradske vijećnice.

7. Restoran Terasa

Ovo je jedini ugostiteljski objekt sagrađen u povijesnom dijelu kupališnog kompleksa na prijelazu iz 19. u 20. st. Terasa je kao i Vlastelinsko svratište služila kupališnim gostima te je bila omiljeno okupljalište žitelja grada. Izgrađena je u produžetku Arcadie i Ivanove kupke. Dobila je ime po prostranoj terasi koja se nalazila ispred drvenog trijema koji je početkom 20.st bio ostakljen. Kasnije je uklonjen da bi se dobio otvoreni prostor pogodan za boravak gostiju na svježem zraku, a zaštićen od sunca i kiše, koji se neposredno vezao na kupališni perivoj. Građena u romantičarskom stilu po uzoru na ladanjske drvene građevine dobro se uklopila u ugođaj kupališnog lječilišta. Nakon Domovinskog rata je srušena i na njezinom mjestu je sagrađen novi objekt koji samo vanjskim izgledom podsjeća na izvornu građevinu.⁴³

⁴³Sohr, M., (2012.), Daruvar, Matica Hrvatska, Daruvar, str. 109 – 123.

Tablica 1. Bolnička zdravstvena zaštita

Godina	2012.	2013.	2014.	2015.
Ukupan broj postelja	297	289	289	289
Ugovoren broj postelja	140	140	140	140
Popunjen broj postelja	132	117	100	120
Broj bolesnika	2513	2238	1899	2286
Broj dana bol. Lječenja	48323	42577	36492	43732

Izvor: Izvještaji Zdravstvene ustanove „Daruvarske toplice“

Iz tablice 1. vidljivo je da Daruvarske toplice danas raspolažu sa ukupno 289 postelja, od čega je 140 ugovorenih za bolesnike koji dolaze preko HZZO-a. Najbolja iskorištenost zakupljenih postelja je bila 2012.g. kada je 132 postelje iskoristilo 2513 bolesnika koji su ostvarili 48323 dana bolničkog liječenja.

Prema podacima iz razdoblja 2012. – 2015. (Tablica 2.) broj zaposlenika u Daruvarskim toplicama je u laganom opadanju. 2012.g. zaposlenih je bilo 247, od čega 88 (+ 4 volontera) zdravstvenih djelatnika te 154 (+1 volonter) administrativno - tehničkih djelatnika, dok je 2015.g. zdravstvenih djelatnika bilo 87 a administrativno – tehničkih 135, što je ukupno 222 zaposlenika. Razlog tome je najvjerojatnije i smanjenje broja bolesnika (Tablica 1.)

Tablica 2. Broj zaposlenika u razdoblju 2012. – 2015.

Godina	2012.	2013.	2014.	2015.
Zdravstveni djelatnici	88 + 4 volontera	90 + 6 stru. osposob.	89	87
Administrativno – tehnički Djelatnici	154 + 1 volontera	144 + 6 stru. osposob.	142	135
UKUPNO	247	246	231	222

Izvor: Izvještaji Zdravstvene ustanove „Daruvarske toplice“

Tablica 3. Pokazatelji financijskog poslovanja u razdoblju siječanj – prosinac 2014/2015.

Red. br.	P O K A Z A T E L J I	I.-XII 2014.	I.-XII.2015.
0.	1.	2.	3.
I PRIHODI			
1.	Prihodi od HZZO-a		
	- proračuni bolnica	11.519.101	16.139.147
	- dopunsko zdravstveno osiguranje	4.330.588	4.600.008
	- ugovor za primar. zdrav. zaštitu	-	-
	- za usluge izvan ugovorenog limita	-	-
	- s osnova ozljeda na radu i prof.bol.	431.597	283.358
2.	Prihodi od pruženih usluga drugim zdrav. ustanovama	-	-
3.	Prihodi od proračuna (središnji i lokalni)	2.995.470	2.403.504
4.	Prihodi od ostalih korisnika	2.877.565	3.340.333
5.	Prihodi od participacije	47.603	50.800
6.	Ostali i izvanredni prihodi	15.145.575	14.639.230
7.	Primici od financijske imovine i zaduženja	864.514	2.463.002
UKUPNI PRIHODI (1-7)		38.212.013	43.919.382
II. RASHODI - IZDACI			
1.	Lijekovi	77.347	99.046
2.	Potrošni medicinski materijal	126.588	163.634
3.	Krv i krvni pripravci	-	-
4.	Živežne namirnice	4.181.435	4.105.274
5.	Medicinski plinovi	-	-
6.	Materijal za održavanje čistoće	147.983	160.704
7.	Uredski materijal	266.255	209.480

8.	Ostali razni materijal	455.417	632.396
9.	Utrošena energija	2.600.680	2.475.667
10.	Ugrađeni rezervni dijelovi	83.275	82.771
11.	Poštanski izdaci	202.843	200.540
12.	Tekuće i investicijsko održavanje	1.585.780	2.069.426
13.	Izdaci za usluge drugih zdrav. ustanova	60.305	68.955
14.	Ostali izdaci	3.304.793	3.742.109
MATERIJALNI IZDACI (1-14)		13.092.701	14.010.002
15.	Bruto plaće	17.099.088	17.110.401
16.	Ostali rashodi za zaposlene	387.080	742.030
17.	Doprinosi na plaće	2.868.865	2.969.455
18.	Izdaci za prijevoz djelatnika	428.948	362.331
19.	Ostali materijalni rashodi za zaposlene	192.620	325.932
UKUPNI RASHODI ZA ZAPOSLENE (15-19)		20.976.601	21.510.149
20.	Financijski rashodi	216.073	218.645
21.	Rashodi za kapitalna ulaganja	3.581.119	3.717.904
22.	Ostali izvanredni izdaci	39.178	36.495
23.	Izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	-	2.000.000
24.	Nabavna vrijednost prodane robe	282.612	266.003
UKUPNI IZDACI (1-24)		38.188.284	41.759.198
Višak prihoda nad izdacima		23.729	2.160.184
Manjak prihoda		-	-
Višak prihoda iz prethodnih godina		8.803.963	8.827.692
Manjak prihoda iz prethodnih godina		-	-
Korigirani višak prihoda		8.827.692	10.987.876
Korigirani manjak prihoda			

Izvor: Izvještaji Zdravstvene Ustanove „Daruvarske toplice“

Prema pokazateljima financijskog poslovanja za 2015.g. (Tablica 3.) Daruvarske toplice su imale ukupne prihode u iznosu od 43.919.382 kuna, a ukupne rashode u iznosu od 41.759.198. kuna. Od toga najveći prihodi su ostvareni od HZZO – a u iznosu od 21.022.513 kuna, u što pripada proračun bolnica, dopunsko zdravstveno osiguranje i s osnova ozljeda na radu i profesionalnog bolovanja. Nakon toga najveći udio u prihodima ustanova ostvaruje od ostalih i izvanrednih prihoda (14.639.230 kuna), u što spadaju najam za poslovne prostore i opremu, praonica rublja, prihod trgovine te prihod ugostiteljske djelatnosti i smještaja. Od ukupnih rashoda najveći dio sredstava otpada na rashode za zaposlene (21.510.149. kuna) i na materijalne izdatke (14.010.002 kuna) od kojih najveći dio otpada na živežne namirnice i utrošenu energiju. Iz navedenog se vidi da je ustanova 2015.g. poslovala sa dobitkom u iznosu od 2.160.184 kune.

Slika 3: Centralno blatno kupalište

<http://www.visitdaruvar.hr/ljecilisni-perivoj-julijev-park.aspx>

5. ULOGA DARUVARSKIH TOPLICA NA RAZVOJ TURIZMA GRADA DARUVARA

Osobni pristup, profesionalizam i maksimalna posvećenost gostu temelji su na kojima se kontinuirano povećava stupanj zadovoljstva boravka gostiju te se ostvaruju preduvjeti za ponovni dolazak.

Kreativnim povezivanjem postojećih prirodnih resursa s kulturnim nasljeđem uspješno se može diferencirati od konkurentskih destinacija te osiguravati trajni interes turističke potražnje. Kroz potpunu valorizaciju resursne osnove, uspostavu partnerskih odnosa i pažljivo oslušivanje tržišta bolje će se ispunjavati ne samo želje i očekivanja turista, već i učinkovito doprinositi povećanju kvalitete života i životnog standarda lokalnog stanovništva.

Vizija turističkog razvoja područja Daruvara, prema studiji za razvoj turizma grada, mora uzeti u obzir činjenicu da budući koncept turističkog razvoja osim na termalnim izvorima i tradiciji Daruvarskih toplica treba bazirati i na sve većem broju raznovrsnih aktivnosti i doživljaja primjerenih tijekom cijele godine, a namijenjenim različitim ciljnim skupinama i tržištu. Bitan čimbenik dugoročnog održivog turističkog razvoja predstavlja tradicionalna gostoljubivost i otvorenost lokalnog stanovništva, jer je turizam industrija koja počiva na ljudima i njihovoj međusobnoj komunikaciji. Prirodni i kulturni resursi trebaju biti sačuvani i zaštićeni i koristiti se na održiv način, naglašavajući potrebu da se osigura ne samo ekološka, već i ekonomska održivost.

Smatra se da će Daruvar za nekoliko godina biti vodeća Hrvatska kontinentalna destinacija prepoznatljiva po cjelogodišnjoj ponudi brojnih aktivnosti, kulturnim događajima, ali i kvaliteti gastronomske ponude, kako gostima iz Hrvatske tako i onima iz susjednih zemalja. To će biti rezultat dobro osmišljenog pozicioniranja uvođenjem jedinstvenog destinacijskog brenda i uspostavljanja cjelovitog sustava turističkog doživljaja.⁴⁴

Strateške smjernice za razvoj turizma moraju uključiti razlikovne elemente koji bi trebali biti temelj za upravljanjem budućim turističkim razvojem, kao što su zaštita okoliša, isticanje komparativnih prednosti, zauzimanje za turistički razvoj prilagođen tržišnim trendovima,

⁴⁴ Dijagnoza stanja te vizija i misija razvoja turizma za područje Daruvar – Papuk, <http://www.visitdaruvar.hr/EasyEdit/UserFiles/DARUVAR%20%20Dijagnoza%20stanja%20i%20vizija%20razvoja%20turizma.pdf> (06.10.2016.)

zauzimanje za stvaranje društvene klime koja podržava razvoj turizma (inovativnost u razvoju proizvoda, cjeloživotno obrazovanje, timski rad i partnerstvo, te uzajamno povjerenje).⁴⁵

Toplice imaju veliku ulogu u razvoju turizma Daruvara. To nam govori i podatak o dolascima turista iz statistike Daruvarskih toplica u kojem stoji da su Daruvarske toplice u 2015. godini (I-VIII mjesec) imale udio od 70,1%, a ostali 29,9%. U 2016. godini za isto razdoblje dolasci turista u Daruvarskim toplicama bilježe porast i udio iznosi 72,9%, dok se kod svih ostalih bilježi lagani pad i udio u dolascima turista iznosi 27,1%. Od ukupnih dolazaka gosti iz Hrvatske čine 81,6%, a iz inozemstva 18,4%. Od stranih gostiju najviše je onih iz Češke, zatim iz Slovenije, dok su na trećem mjestu gosti iz Njemačke. U ovu statistiku Daruvarskih toplica ne ulaze korisnici HZZO-a.

Da bi nastavili trend rasta i u narednim godinama bitno je kontinuirano osuvremenjivanje postojeće i razvoj nove ponude, investiranje u novu i suvremenu opremu i u uređenje prostora i okoliša. Osim toga treba raditi i na sustavu kontinuiranog obrazovanja zaposlenika koji svojim radom doprinose boljitku i razvoju toplica. Suvremeni život nosi sa sobom određene posljedice, ljudi danas žive ubrzano i treba im odmor. Oni traže nešto inovativno, autentično, zeleno, holističko. Demografske i ekonomske promjene pridonose većom potražnjom za zdravstvenim turizmom. Demografija u vidu da su stanovnici Europe starije i srednje životne dobi, a to je ciljna skupina toplica.

Toplice u Daruvaru imaju dugu tradiciju i od davnina su poznate u Hrvatskoj i u zemljama u okruženju. Njihov medicinski sadržaj treba biti osnova ponude, na koju se nadovezuje wellness, a potom i rekreacijski sadržaji uz široku paletu smještajne ponude koja za sada nažalost nije na visokom nivou. Ponuda još uvijek nije u skladu sa potencijalima, a zdravstveni turizam je od osobitog interesa zbog tendencije stalnog rasta. Nizak stupanj iskoristivosti ljekovite vode i infrastrukture za zdravstvenu ponudu zaostaje za suvremenim svjetskim standardima ponajviše usljed činjenice da je objekt lječilišta u vlasništvu javnog sektora. Za unapređenje kvalitete smještajnih kapaciteta i prateće ugostiteljske ponude, te za modernizaciju zdravstvene infrastrukture nedostaje im investicijskog kapitala i menadžerskog znanja. Osnovne prihode toplice osiguravaju od HZZO-a koji im nisu dostatni za veća ulaganja.

⁴⁵ Ibid

Možda bi im ovdje pomoglo brendiranje gdje bi u sklopu nekog poznatog lanca uz ozbiljno ulaganje u smještajne kapacitete i već postojeću ponudu ostvarili veću potražnju na inozemnom tržištu. Također bi trebali ostvariti bolju suradnju sa specijaliziranim posrednicima i agencijama u medicinskom i zdravstvenom turizmu i više ulagati u prodaju i promociju toplica i postojeće ponude.

Neusklađenost zakona iz područja zdravlja i turizma predstavlja ograničenje u napretku razvoja turizma. Provedbeni dokument o planu razvoja zdravstvenog turizma proizašao iz Nacionalne strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine predviđa izradu Akcijskog plana razvoja zdravstvenog turizma Republike Hrvatske kao jednu od mjera za unapređenje zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.

Slika 4: Dvorac grofa Antuna Jankovića

<http://hotspots.net.hr/2016/02/upoznajmo-daruvar-grad-koji-voli-zivot/>

Zdravstveni turizam ima vodeću ulogu u produljenju sezone i gospodarskog razvoja grada. Toplice u Daruvaru koriste se podjednako tijekom cijele godine i nisu ovisne o sezoni, pošto imaju dosta veliku ponudu iz koje se može dio koristiti u ljetnim, a dio u zimskim mjesecima. Lokalno stanovništvo utječe direktno i indirektno u turističkom razvoju grada. Za toplice relativno veliko lokalno stanovništvo sa okolnim područjem predstavlja cjelogodišnje tržište. U zimskom periodu se koriste usluge wellnessa, fitnessa, zatvorenog bazena, a u ljetnim mjesecima otvoreni bazeni i sadržaji na otvorenome.

Objedinjavanjem ponude Daruvarskih toplica kao osnovnog sadržaja i ponude Turističke zajednice, te pretvaranjem postojećih potencijala u turističke atrakcije, a sve u svrhu većeg broja turističkih dolazaka i njihovog duljeg zadržavanja na pogručju grada Daruvara, jer zdravstveni turizam je jedan od glavnih motiva putovanja u budućnosti.

Pošto je ovdje turizam jedan od prioriteta razvoja grada, gradska uprava trebala bi istome posvetiti veću pažnju i aktivno sudjelovati u njegovom razvoju donošenjem pozitivnih mjera koje će omogućiti daljnji razvoj i gospodarski napredak. Problematika prostornog planiranja je jedna od toga. Zbog nedostatka razvojne vizije jedinica lokalne samouprave i procesa usklađivanja interesa svih zainteresiranih sudionika grad i županija trebaju najveći naglasak staviti na razvoj turizma i više ulagati u turističke projekte pošto je turizam vodeća ekonomska aktivnost, a Daruvar sa zdravstvenim turizmom predstavlja bitan segment vizije gospodarskog razvoja.

6. ZAKLJUČAK

Daruvar je mali slavonski gradić koji obiluje bogatim i raznovrsnim prirodnim resursima i zanimljivim povijesno – kulturnim nasljeđem. Poznat je po gostoljubivosti svojih stanovnika koji se ponose svojom multikulturalnošću, pošto na ovom području osim Hrvata obitavaju Česi, Mađari i Srbi koji njeguju svoju kulturnu baštinu i svoje stare običaje.

Osim duge tradicije termalnog i lječilišnog turizma Daruvar ima i dugu tradiciju u vinarstvu, pivarstvu, voćarstvu i medarstvu. Mogućnosti razvoja ovog kraja kao turističke destinacije su velike, jer Daruvar ima sve predispozicije za razvoj kontinentalnog turizma.

Zahvaljujući svom geografskom položaju i blizini velikih Europskih gradova trebao bi se bazirati na ciljna tržišta, odnosno gradove poput Zagreba, Osijeka, Beograda, Ljubljane, Maribora, Banja Luke.

Ono što bi pridonijelo kvalitetnijem razvoju turizma je osnivanje destinacijskog menadžmenta u vidu organizacije koji bi se bavio turističkom ponudom i promocijom grada. Nedovoljna valorizacija prirodnih, kulturnih i drugih resursa i atraktivnosti proizlazi iz činjenice da nema dovoljan broj osposobljenih kadrova koji bi bili u mogućnosti stvoriti jedinstveni proizvod s kojim bi se Daruvar isticao u odnosu na druga slična destinacijska područja.

Daruvar ima još jedan veliki nedostatak, a to je raznovrsnost i kvaliteta smještajne i ugostiteljske ponude koja se ne nalazi na zavidnom nivou u odnosu na postojeće konkurente.

O tim nedostacima svakako bi trebalo povesti računa kada se bude radila strategija razvoja turizma grada, jer razvojem kvalitetnih i raznovrsnih turističkih proizvoda u sklopu održivih turističkih projekata i njihova integracija s već postojećom ponudom trebala bi Daruvaru stvoriti jedinstvenu tržišnu poziciju u odnosu na druga destinacijska područja.

SAŽETAK

Zdravstveni turizam je područje zdravstva i turizma, u kojem se pod stručnim nadzorom liječnika organizirano koriste prirodno-ljekoviti činitelji i ostali postupci fizikalne medicine, u svrhu poboljšanja i vrsnoće zdravlja. Briga za očuvanjem vlastitog zdravlja i očuvanje kvalitete života osnovni su motivi odlaska na zdravstveno turističko putovanje i boravak. Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi sustava prirodnih turističkih atrakcija koji povoljno djeluju na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, poboljšanje vrsnoće života, te sprječavanje i liječenje određenih bolesti, te oporavak i rehabilitaciju nakon njih. Tradicija naših toplica i lječilišta je vrlo duga s obzirom da se nalazišta geotermalnih izvora spominju još iz vremena Rimskog Carstva, a to su i začetci nekih lječilišta i u Hrvatskoj.

Daruvar je poznati lječilišni grad sa tradicijom liječenja duljom od dva tisućljeća. Termalni su izvori, bez ikakve sumnje, bili od pamtivijeka centar i razlog urbanizacije ovog prostora kojeg krasi spoj gradskog zelenila, novih i povijesnih građevina te bogata ponuda rekreativnih sadržaja. Začetnikom modernog razvoja korištenja izvora tople vode i izgradnje kupališna – lječilišnih kapaciteta, s pravom se smatra grof Antun Janković. Godine 1772. grof Janković dao je kaptirati nekoliko izvora tople vode i sagraditi četiri bazena sa zgradom koja je danas u kompleksu daruvarskog kupališnog lječilišta poznata kao Antunove kupke. Osim njih poznate su još Švicarska vila, Centralno blatno kupalište i Arcadia.

Vizija turističkog razvoja područja Daruvara, prema studiji za razvoj turizma grada, mora uzeti u obzir činjenicu da budući koncept turističkog razvoja osim na termalnim izvorima i tradiciji Daruvarskih toplica treba bazirati i na sve većem broju raznovrsnih aktivnosti i doživljaja primjerenih tijekom cijele godine, a namijenjenim različitim ciljnim skupinama i tržištu. Strateške smjernice za razvoj turizma moraju uključiti razlikovne elemente koji bi trebali biti temelj za upravljanjem budućim turističkim razvojem, kao što su zaštita okoliša, isticanje komparativnih prednosti, zauzimanje za turistički razvoj prilagođen tržišnim trendovima.

Ključne riječi: zdravstveni turizam, prirodno – ljekoviti činitelji, toplice, geotermalni izvori, Rimsko Carstvo, grof Antun Janković, Daruvar, razvoj turizma

SUMMARY

Health tourism on the example of Daruvar spa

Health tourism is an area of health care and tourism, in which, under the expert supervision of doctors, are natural healing factors used with other procedures of physical medicine, for the purpose of improvement and excellence of health. Taking care of preserving own health and the quality of life are basic motives to choose the health tourist travel and stay. Natural health factors are part of the system of natural tourist attractions which influence favorably the preserving and improving health, improving the quality of life, and prevention and treatment of certain diseases, and recovery and rehabilitation after them. The tradition of our spa health resorts is very long considering the fact that our geothermal springs refer back to the Age of Roman Empire, and these are the beginnings of some spas in Croatia.

Daruvar is famous spa town with the tradition of treatments longer than two millennia. The thermal springs, without any doubt, have always been the center and reason of the urbanization of this area which is a beautiful mixture of urban greenery, new and historic buildings and a wide selection of recreation facilities. The founder of modern development of use of hot springs and construction of bathing – healing facilities, is rightfully considered Count Anthony Jankovic. In 1772 Count Janković had several hot springs isolated and built four pools with the building which is today in the complex of Daruvar spa resorts known as Anthony's baths. Besides them the other well-known baths are Swiss villa, Central mud pool and Arcadia.

The vision of tourism development of area of Daruvar, according to a study for the development of tourism of the city, has to consider the fact that the concept of tourism development should be based on the thermal springs and tradition of Daruvar spa, but should include the growing number of various activities and events appropriate throughout the year, and for different target groups and market. The strategic determiners for tourism development have to include different elements which should be a base for future tourism development, like environment protection, the emphasis of comparative advantages, and adjusting the tourism development to contemporary market trends.

Key words: health tourism, natural healing factors, spa, geothermal springs, Roman Empire, Count Antun Janković, Daruvar, development of the tourism

LITERATURA

Bačić, I., Medak, M., (2012.) „Zdravstveni turizam u Hrvatskoj i Bjelovarsko – Bilogorskoj županiji“, *Radovi Zavoda za znanstveno – istraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, sv. 6(2012), Zagreb – Bjelovar, HAZU

Geić, S., (2011.), „Menadžment selektivnih oblika turizma“, Split, Sveučilište u Splitu

Herout.V., (2002.), „Daruvar i njegov prostor kroz vrijeme“, Matica Hrvatska, Daruvar

Jakčin – Ivančić, M., (2011.) „Studija obnove i zaštite lječilišnog perivoja u Daruvaru“, *Vrela*, br. 34, Matica Hrvatska Daruvar

Kušen, E., (2006.), „Zdravstveni turizam“, *Hrvatski turizam plav – bijelo –zeleno*“, sv. 3, Zagreb, Institut za turizam

Kuzle, M., Žutinić, (1975.) Đ., *Daruvar*, Zagreb – Čakovec, Matica Hrvatska

Kuzle, M., (1987.), *Daruvar*, Zagreb, Biblioteka „Monografije“

Pejić, M., (2012.), *Daruvar, jučer, danas, zauvijek*, Daruvar, Grad Daruvar

Sohr, M., (2012.), *Daruvar*, Daruvar, Matica Hrvatska

Internetski izvori:

Croatialink.com,

[http://croatialink.com/wiki/Zdravstveni_turizam: definicija, povijest i podjela](http://croatialink.com/wiki/Zdravstveni_turizam:_definicija,_povijest_i_podjela) (05.10.2016.)

Daruvarske toplice, <http://www.daruvarske-toplice.hr/> (06.10.2016.)

Dijagnoza stanja te vizija i misija razvoja turizma za područje Daruvar – Papuk, <http://www.visitdaruvar.hr/EasyEdit/UserFiles/DARUVAR%20%20Dijagnoza%20stanja%20i%20vizija%20razvoja%20turizma.pdf> (06.10.2016.)

Turistička zajednica grada Daruvara, www.visitdaruvar.hr (04.10.2016.)

POPIS TABLICA

Tablica	Stranica
1. Bolnička zdravstvena zaštita	23
2. Broj zaposlenika u razdoblju 2012. – 2015.	23
3. Pokazatelji financijskog poslovanja u razdoblju siječanj – prosinac 2014/2015.	24

POPIS ILUSTRACIJA

Slika	Stranica
1 .Arcadia	1
2. Hotel Termal	10
3. Centralno blatno kupalište	26
4. Dvorac grofa Antuna Jankovića	29

ŽIVOTOPIS

OSOBNI PODATCI

IME I PREZIME	Ivana Pernar
ADRESA	Ante Starčevića 13, 23 249 Povljana
MOBITEL	092 269 8558
E-MAIL	ivanapovljana@gmail.com
DARUM ROĐENJA	26.05.1977.

OBRAZOVANJE

VRIJEME(OD-DO)	1992.-1996.
NAZIV I OBLIK ORGANIZACIJE	Ekonomska škola Daruvar
NAZIV OSTVARENE KVALIFIKACIJE	Ekonomski tehničar
RAZINA U NACIONALNOJ KVALIFIKACIJI	SSS

RADNO ISKUSTVO

VRIJEME (OD-DO)	15.03.2015. -
NAZIV I DJELATNOST POSLOD.	Hrvatska pošta d.d.
RADNO MJESTO	Operater na šalteru
GLAVNI ZADATCI	Naplaćivanje računa strankama, prodaja proizvoda i usluga

VRIJEME (OD-DO) 01.06.2013.-15.10.2014.

NAZIV I DJELATNOST POSLOD. Pansion Zavičaj d.o.o., Vlačići

RADNO MJESTO Recepcionerka

GLAVNI ZADATCI Vođenje poslova recepcije, zaprimanje, slanje i evidencija pošte, prijava gostiju i naplata, rad sa agencijama i organizacija poslovanja

VRIJEME (OD-DO) 01.09.2009.-30.09.2010.

NAZIV I DJELATNOST POSLOD. Jadransko osiguranje d.o.o., Split

RADNO MJESTO Zastupnik u osiguranju

GLAVNI ZADATCI organizacija i vođenje cjelokupnog uredskog poslovanja, kontaktiranje s klijentima i ispunjavanje svih poslovnih obveza u poslovnicu

OSOBNJE VJEŠTINE I KOMPETENCIJE

STRANI JEZICI Engleski jezik

Talijanski jezik

TEHNIČKE VJEŠTINE I KOMPETENCIJE Windows operativni sustavi

Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint,)

Korištenje Interneta i e-maila

VOZAČKA DOZVOLA B kategorija

